

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Valio kiittää mahdollisuudesta lausua ammatillisen koulutuksen kehittämisestä.

Kotimainen ruoantuotanto ja alkutuotanto on keskeinen osa huoltovarmuutta. Huoltovarmuuden turvaaminen onkin hallituksen yksi tärkeä tavoite ja hallitusohjelmaan on kirjattu, että koulutusjärjestelmämme tuottaa riittävästi osaamista ja tekijöitä kriittisille aloille huolehtien näin yhteiskuntamme kantokyvystä.

Valion omistaa osuuskuntien kautta noin 3400 suomalaista maidontuottajayritystä. Valion laaja tehdasverkosto ja pääkonttoritoiminto työllistävät noin 4000 ruoka-alan osaajaa. Ruoka-ala, eli maatalouden, elintarviketeollisuuden, elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan sekä ravitsemistoiminnan vaikutus Suomen kansantaloudelle on merkittävä. Ala työllistää välilliset vaikutukset huomioon ottaen noin 320 000 henkeä, mikä on lähes 12 prosenttia kaikista työllisistä (Luke). Koko ruoka-ala on merkittävä toimija Suomessa.

Valio pitää hyvänä esityksen tavoitetta vastata joustavammin työelämän tarpeisiin ja mainintaa, että huoltovarmuuden turvaamiseksi ammatillisessa koulutuksessa on varmistettava kriittisten alojen osaamistarpeisiin vastaaminen.

Esityksessä on kuitenkin myös kohtia, jotka toteutuessaan voivat vaarantaa luonnonvara- ja maatalousalan koulutuksen ja osaavan työvoiman saannin tulevaisuudessa. Maatalous- ja ruoka-alalla toimivat yritykset tarvitsevat jatkuvasti ammattikoulutettua työvoimaa. Pelkona on, että hallituksen esittämällä luonnonvara-alan koulutuksen leikkauksilla on merkittäviä vaikutuksia koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksiin tarjota laadukasta koulutusta ja sitä kautta osaajia tulevaisuuden tarpeisiin. Opetuksen laatu ja oppimisympäristöt eivät välttämättä riitä tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaamiseen, ja sen lisäksi opiskelijat siirtyvät muille aloille, kun alan oppilaitokset eivät pysty tarjoamaan ajanmukaista opetusta. Luonnonvara-alan ammatillisen koulutuksen vetovoima on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana voimakkaasti ja taloudelliset ongelmat peilaavat jatkossa suoraan myös koulutuksen vetovoimaan ja tätä kautta saatavilla olevan työvoiman määrään.

Elinvoimainen luonnonvara-alan ammatillinen koulutus varmistaa maaseutualueiden elinvoiman säilymisen. Luonnonvara-alan oppimisympäristöjen on pystyttävä investoimaan mm. nykyaikaisiin koneisiin ja laitteisiin, puhtaisiin ja uusiutuviin energiaratkaisuihin sekä kiertotalouden uusiin ratkaisuihin. Myös eläinten hyvinvointia entistä enemmän parantaviin toimiin on pystyttävä myös investoimaan.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

-

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Ehdotus kuitenkin sellaisenaan voi vaarantaa kotimaisen maatalouden ja elintarvikealan osaavan työvoiman saannin ja sitä kautta myös kotimaisen ruokaturvan säilymisen. Esityksessä on muutettu monien tutkintojen kustannusryhmää ja niiden kertoimia. Kokonaisuudessaan tämä vähentää luonnonvara-alan koulutuksen rahoitusta 20-27 % riippuen koulutusorganisaation tutkintojen järjestämisen painotuksista.

Leikkaus tarkoittaisi, että koulutusta saatetaan juotua lakkauttamaan ja supistamaan merkittävästi. Tämä vaarantaa kriittisesti riittävän osaavan työvoiman saannin tulevaisuudessa ja vaikuttaa myös huoltovarmuuteen. Maidontuotannossa tekniikan ja osaamisen merkitys on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Osaavien työntekijöiden saatavuus on tärkeää alan yritysten toimintamahdollisuuksien kannalta. Myös uusien tuotteiden ja tuotantotapojen kehitys edellyttää osaavaa työvoimaa.

Tietojemme mukaan myös kustannusten kohdentumisessa on tarkistettavaa. Ohjeistus ei ole huomioinut luonnonvara-alojen erityispiirteitä kuten suurempia kiinteistömassoja ja henkilöstötarvetta ympärivuotisesti (esim. opetusnavetat). Olisikin tärkeää, että kustannusten oikea kohdistaminen tarkasteltaisiin perusteellisesti uudestaan ja ohjeistukset koulutusorganisaatioille selkeytettäisiin.

Opetusmaatiloilla, -talleilla ja -puutarhoissa työskentelee tavanomaista alan yritystä enemmän henkilökuntaa ohjaamassa ja opettamassa alan opiskelijoita työtehtäviin. Myöskään opetusmaatilojen, -tallien ja -puutarhojen henkilökunnan kustannukset eivät ohjaudu luonnonvara-alan koulutukseen, vaan muille koulutuksen järjestäjän kustannuspaikoille. Luonnonvara-alan koulutuksen luonteeseen kuuluu lisäksi, että opetusmaatiloilla ja -talleilla on eläimiä, joita on hoidettava vuoden jokaisena päivänä, vaikka opiskelijat ovat lomalla.

Vuoden 2022 kustannustason pitäminen laskennan pohjana sääntelylle, joka tulee voimaan 1.1.2026, on hankalaa, sillä kustannustaso on noussut merkittävästi.

Noin puolet maitotilallisista on yli 50-vuotiaita ja vain noin puolella on kaavailtu jatkaja. Yli kolmanneksella tilan jatkajaa ei ole. Investoinnit ja uusien yrittäjien mukaan saaminen ja sukupolvenvaihdokset vaativat kannustavan ja ennakoitavan toimintaympäristön. Tulee olla uskoa, että Suomessa riittää osaajia niin tiloille, ruoantuotantoon ja koko luonnonvara-alalle. Koko ala kohtaa lähitulevaisuudessa osaajapulaa ja siksi luonnonvara-alan kattavasta koulutuksesta on huolehdittava.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

-

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

Toivomme, että esityksen jatkovalmistelussa kiinnitetään huomiota laajasti sidosryhmien esiin nostamiin huoliin ja lopullisessa hallituksen esityksessä on huolehdittu luonnonvara-alan koulutuksen riittävästä rahoituksesta ja jatkuvuuden turvaamisesta.

Auvinen Anna-Kaisa
Valio Oy